

Yksityisen turvallisuusalan toimijoiden käsityksiä toimintakentästään julkisen ja yksityisen vallan rajapinnoilla

LEO SOITAMO, ELSA SAARIKKOMÄKI

Yksityisen turvallisuusalan kasvu ja laajentuminen perinteisesti poliisille kuuluvalla julkisella toimintakentällä on merkittävä yhteiskunnallinen muutos. Alan tutkimus on kuitenkin ollut vähäistä eikä toimintakenttää tai suhdetta julkiseen valtaan tunneta tarkasti. Artikkelin tavoitteena on selvittää, minkälaisiksi yksityisen turvallisuusalan toimijat kokevat toimintakenttänsä ja toimivaltuutensa erityisesti suhteessa poliisiin sekä minkälaista vallankäyttöä yksityinen turvallisuusala rakentaa. Aineistona käytetään alalla pitkään työskennelleiden vartijoiden ja järjestyksenvalvojien teemahaastatteluja. Tulosten mukaan yksityisen turvallisuusalan toimijat eivät koe korvaavansa poliisia, vaan täydentävänsä poliisitoimintaa. Yhteistyö on tiivistä, mutta siinä löytyi myös säröjä. Työtehtävät kohdistuivat usein julkisessa tai puolijulkisessa tilassa oleileviin ryhmiin, lähinnä nuoriin ja päihteidenkäyttäjiin. ”Harmaan alueen” eli laissa sääntelemättömän alueen koettiin lisäävän liikkumavaraa silloin, kun toimivaltuuksia pidettiin toimimattomina. Tällä tarkoitettiin sitä, ettei kaikille toimenpiteille ollut välitöntä oikeusperustaa lainsäädännössä. Tätä voi pitää ongelmallisena alan valvonnan ja lainsäätäjän määrittelemän toimenkuvan kannalta. Lisäksi suostuttelua ja keskustelua, eli pehmeää valtaa, käytettiin puuttumistilanteissa. Argumentoimme, että tarvitsemme perusteellisempaa ymmärrystä yksityisestä turvallisuusalasta ja sen suhteesta julkiseen valtaan. Yksityisen turvallisuusalan vallankäyttöä olisi ymmärrettävä nykyistä laajemmin yhdistelmänä symbolista, pehmeää ja laissa säädeltyä valtaa, tai sen venyttämistä. Tulosten avulla yksityisen ja julkisen rikoskontrollin suhteita voidaan ymmärtää moninaisemmin ja arvioida turvallisuusalan vallankäytön keinoja, rajapintoja ja rajoja.

English summary at the end of the article

Avainsanat: haastattelututkimus – poliisi – rikoskontrolli – valta – yksityinen turvallisuusala

JOHDANTO

Yksityisen turvallisuusalan rooli sekä toimivaltuudet ovat herättäneet keskustelua politiikassa ja mediassa. Viime vuosina turvallisuusala on saanut huomiota esimerkiksi tapauksissa, joissa alan toimijoita on syytetty väkivaltarikoksista ja jopa kuolemantuotuksesta. Yksityinen turvallisuusala on saanut yhä laajempia toimivaltuuksia ja valtaa toimia nyky-yhteiskunnassamme poliisin rinnalla. Vaikka alaa koskeva tutkimus on kasvanut maailmalla, Suomesta puuttuu yhä perustietoa turvallisuusalasta. Tarkastelemme yksityisen turvallisuusalan suhdetta julkiseen valtaan sekä turvallisuusalan vallankäyttöä vartijoina ja järjestyksenvalvojina pitkään työskennelleiden näkökulmista. Tavoitteena on ymmärtää paremmin yksityisen turvallisuusalan toimintaa ja suhdetta poliisiin.

Rikoskontrollin ja turvallisuuden hallinnassa on viime vuosikymmeninä tapahtunut globaali muutos, jossa poliisin monopoliasema on murtunut (Shearing & Stenning, 1981; White & Gill, 2013). Rikoskontrollia on perinteisesti pidetty julkisentehtävänä, sillä toimijoilla on erityistä valtaa suhteessa kansalaisiin ja heidän perusoikeuksiinsa. Nykyään yksityisen turvallisuusalan ja poliisitoiminnan rajapinnat ovat sekoittuneet. Yksityisen turvallisuusalan tutkimuksesta on hiljalleen kasvanut myös oma tutkimussuuntaus (esim. Hansen Löfstrand, 2021; Hirsch & Shearing, 2000; Kammersgaard, 2021; Leloup & White, 2021; Meerts, 2020; Nøkleberg, 2020; Shearing & Stenning, 1981; Wakefield, 2003; White & Gill, 2013; Wenzelburger & Staff, 2022).

Yksityinen turvallisuusala ei ole kuitenkaan uusi ilmiö Suomessakaan (Paasonen, 2023; Saarikkomäki ym., 2022). Yksityiselle turvallisuusalalle on annettu laissa säädettyjä toimivaltuuksia osallistua paitsi yksityisen omaisuuden suojaamiseen, myös järjestyksenvalvontaan julkisessa ja puolijulkisessa tilassa (Kerttula, 2010). Kyse ei ole pelkästään yksityisen sektorin itsensä vauhdittamasta ke-

hityksestä. Valtiovallan voidaan katsoa lainsäädännön kautta ajaneen muutoksia.

Muutosten myötä yksityisen turvallisuusalan toimintakenttä ja sen suhde julkiseen valtaan ja poliisiin nousevat relevanteiksi empiirisiksi kysymyksiksi. Vaikka yksityinen turvallisuusala osallistuu omien tehtäviensä rinnalla myös yhteistyöhön poliisin kanssa (esim. Kerttula, 2010), on alan toimintalogiikka perustavanlaatuisesti erilainen kuin poliisin, jolloin sen tutkiminen erikseen on tärkeää. Yksityisen turvallisuusalan toiminta on esimerkiksi sidottu tiettyyn toimialueeseen ja toiminnan luonnetta määrittelee pitkälti toimeksiantaja eli palvelun ostaja. Lisäksi poliisi on paitsi yhteistyökumppani, myös alan toimintaa valvova viranomainen.

Vielä toistaiseksi yksityistä turvallisuusalaa on empiirisesti tutkittu Suomessa vain vähän, ja tutkimuksemme täydentää tätä tutkimuksellisen tiedon puutetta. Tutkimuksemme kysyy:

- 1) Minkälaisiksi yksityisen turvallisuusalan toimijat kokevat toimintakenttäänsä ja toimivaltuutensa erityisesti suhteessa poliisiin?
- 2) Minkälaista vallankäyttöä yksityinen turvallisuusala työssään rakentaa?

Tutkimus perustuu vartijoille ja järjestyksenvalvojille toteutettuihin teemahaastatteluihin (N=9). Tulosten analysoinnissa käytämme kansainvälisistä tutkimuksista nostettuja käsitteitä turvallisuusalan vallankäytön tavoista.

Aiempi tutkimus ja käsitteellinen viitekehys: Yksityinen turvallisuusala ja suhde poliisitoimintaan

Poliisin roolia ja poliisikulttuuria on tutkittu kriminologian ja siihen kuuluvan ‘policing’-tutkimuskentän piirissä kohtalaisen runsaasti (ks. esim. Reiner, 2000; Suomessa Kainulainen, 2009; Korander, 2004; Kostianen, 2018; Rikander, 2019). Yksityisen turvallisuusalan tutkimus on ollut vähäisempää, mutta se on

herännyt 80-luvulta alkaen (Shearing & Stenning, 1981). Tämä niin kutsuttu 'plural policing' tutkimussuuntaus on lisännyt ymmärrystä empiirisiin ja teoreettisiin keskusteluihin. Plural policing käsitteellä voidaan viitata yleisesti kaikkeen yksityistä turvallisuusalaa koskevaan tutkimukseen sekä tutkimukseen, joka huomioi turvallisuuden hallinnan moninaiset verkostot (public-private partnership, esim. White & Gill, 2013). Alan tutkimus on viime vuosikymmeninä keskittynyt erityisesti teoretisoimaan syitä turvallisuusalan kasvulle (esim. Shearing & Stenning, 1981; Wakefield, 2003; White & Gill, 2013), vertaillut lainsäädäntöä eri maissa (esim. Button, 2007; Leloup & White, 2023) ja tutkinut hallinnan muutoksia julkisen ja yksityisen välillä (Hansen Löfstrand, 2021; Nalla & Hummer, 1999; Nøkleberg, 2020; Meerts, 2020; Wenzelburger & Staff, 2022). Kotimaisen tutkimuksen osalta teemme seuraavaksi artikkelin näkökulmaa hieman laajemman katsauksen, koska aihepiiriä vastaavaa tutkimusta ei ole ollut juurikaan saatavilla, mutta kansainvälisestä tutkimuksesta keskityimme tiukemmin artikkelin aihepiiriin.

Kotimaisen tutkimuksen voi jakaa kolmeen teemaan. Ensinnäkin löytyy lainopillista tutkimusta, joka on pääasiassa tulkinnut ja systematisoinut yksityisen turvallisuusalan ja julkisen vallan välisiä oikeussääntöjä. Esimerkiksi Kerttula (2010) on väitöskirjassaan tutkinut vartijoiden, järjestyksenvalvojien ja julkisen vallan välistä suhdetta, mutta pääpaino on ollut säännösten systematisoimisessa (ks. myös Paasonen, 2014). Hautamäki (2016) on puolestaan tarkastellut alan valvontaa. Toiseksi löytyy empiirisiä haastattelu- ja kyselytutkimuksia, jotka ovat keskittyneet kansalaisten käsityksiin yksityisestä turvallisuusalasta. Tulosten mukaan luottamus yksityiseen turvallisuusalaan on vähäisempää kuin poliisiin (Saarikkomäki, 2018; Saarikkomäki ym., 2022). Esimerkiksi nuorten, vartijoiden ja järjestyksenvalvojien suhteet ovat usein jännitteiset kontrollin keskittyessä toisinaan vain nuorten oleiluun (Fransberg, 2014; Malm ym., 2023;

Saarikkomäki, 2018; Saarikkomäki, 2021). Tutkimukset ovat nostaneet myös etnisen profiilinnin ongelmia esiin (Keskinen ym., 2018, s. 57–70; Saarikkomäki, 2021; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi, 2020). Kolmanneksi löytyy tutkimuksia, joissa on tarkasteltu turvallisuusalan toimijoiden näkökulmia koulutuksesta ja toimivaltuuksista määrällisellä otteella. Kyselyaineistoihin perustuvat tutkimukset ovat raportoineet kehittämistarpeita koulutuksessa ja toimivaltuuksissa sekä tyytyväisyyttä uuteen lainsäädäntöön (esim. Paasonen, 2014, 2020; Paasonen & Santonen, 2016). Lisäksi on tutkittu poliisin rekisteritietojen avulla alaan kohdistuvaa ja alan työntekijöiden tekemää väkivaltaa (Paasonen & Aaltonen, 2020).

Haastattelututkimuksia alan toimijoiden näkökulmista on ollut vasta vähän. Tämän hetken tietojemme mukaan haastatteluja on käytetty lähinnä muutamissa opinnäytetöissä (Järvinen, 2022; Kärki, 2022; Mäkinen, 2007; Salonen, 2022; Soitamo, 2022). Haastattelijien avulla voidaan saada erilaista tietoa toimijoiden näkökulmista verrattuna kyselytutkimuksiin, jolloin voidaan päästä syvemmin käsiksi toiminnalle annettuihin merkityksiin ja kokemuksiin.

Kansainvälisesti aihepiiriin tutkimusta on saatavilla erityisesti Iso-Britanniasta ja Yhdysvalloista (Mopasa & Stenning, 2001; Nalla & Hummer, 1999; Thumala ym., 2011; Wakefield, 2003; White & Gill, 2013), mutta myös muualta (esim. Paek ym., 2020). Lisäksi muissa Pohjoismaissa on tarkasteltu poliisin ja yksityisen turvallisuusalan rajapintoja (Hansen Löfstrand, 2022; Kammersgaard, 2021; Nøkleberg, 2020; Søgård ym., 2016). White ja Gill (2013) haastattelivat Iso-Britanniassa yksityisen turvallisuusalan toimijoita ja poliiseja heidän työnsä motiiveista ja rationaaliteeteista. He havaitsivat, että toimijat eivät nähneet työtään vain markkinataloudellisista lähtökohdista, vaan sektorien välinen suhde ja toimintatavat olivat monimutkaisempia ja sekoittuneempia kun aiemmassa tutkimuksessa oli oletettu. Nalla ja Hummer (1999) tutkivat

Yhdysvalloissa kyselyaineiston avulla turvallisuusalan ja poliisin käsityksiä toisistaan sekä alojen yhteistyöstä. Poliisit arvostivat toimijoita enemmän kuin työntekijät alun perin ajattelivat, mutta epäluottamuksen elementtejä löytyi myös.

Meerts (2020) on tarkastellut yksityisen turvallisuusalan ja julkisen sektorin yhteistyötä yrityksiä koskevissa sisäisissä tutkimuksissa Hollannissa. Aiempi tutkimus on keskittynyt toimintakenttien erojen kuvaamiseen tai yhteistyöhön, mutta Meertsin mukaan yhteistyötä ei pitäisi ylikorostaa, sillä vartijat eivät aina esimerkiksi ilmoita rikosepäilyistä poliisille. Lisäksi turvallisuusalan työntekijät tekevät poliisiin verrattuna erilaisia tehtäviä esimerkiksi kauppakeskusten asiakaspalvelijoina, joissa työnkuva muodostuu pitkälti nuorten ja marginaaliryhmien tilankäytön kontrollista (Meerts, 2020; Wakefield, 2003).

Tanskassa tehdyssä etnografisessa tutkimuksessa havaittiin, että poliisia suppeammista toimivaltuuksista huolimatta turvallisuusalan työntekijöillä on merkittäviä keinoja harjoittaa kontrollia ja valtaa (Kammersgaard, 2021). Niin kutsuttua pehmeää valtaa voidaan käyttää esimerkiksi puhumalla, neuvottelemalla ja suostuttelemalla (emt.). Mopasa ja Stenning (2001) havaitsivat, että turvallisuusalan toimijat käyttävät asemansa legitimoimiseen erilaisia työkaluja kuten instituution symbolista valtaa, laissa määriteltyjä toimivaltuuksia, fyysisiä keinoja (työasut ja voimankäyttövälineet) sekä henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lisäksi haastatteluja ja media-aineistoa käytävässä tutkimuksessa havaittiin, että ala pyrkii kasvattamaan valtaansa koulutuksella, alan sääntelyllä, yhteistyöllä poliisin kanssa ja poliisia muistuttavilla työasuilla (Thumala ym., 2011). Ala ei halua korostaa itseään yksityisenä bisneksenä vaan näillä keinoilla legitimoidaan työtä turvallisuuden ylläpitäjänä (emt.; White & Gill, 2013). Thumala ja kollegat (2011, s. 297–298) kutsuvat tätä alaa määritteleväksi ambivalenssiksi.

Edellä kuvatusta tutkimuskentästä ei ole havaittavissa yksimielisyyttä siitä, miten poliisin ja yksityisen turvallisuusalan roolit ja toimintakentät tulee ymmärtää. Perinteisesti on nähty, että poliisilla on merkittävää valtaa ja yksityinen sektori on saanut vähemmän huomiota. Tämä on saattanut olla yhtenä syynä siihen, miksi turvallisuusalaa on tutkittu vähemmän. Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että turvallisuusalalle on annettu yhä enemmän toimivaltaa ja ala on myös rakentanut valtaansa erilaisin tavoin. Yksityisen turvallisuusalan ja poliisin toimenkuvien on todettu lähentyneen, vaikka poliisin toimivaltuudet ovat laajemmat ja tehtävissä on eroja esimerkiksi toimialueen, toimintalogiikan ja koulutuksen näkökulmista (esim. Hansen Löfstrand, 2021; Meerts, 2020; Saarikkomäki, 2018).

Yhtäältä tutkimukset osoittavat, että turvallisuusalan ja poliisin työkentät sekä työn rationaliteetit ovat sekoittuneet uusilla tavoilla, mikä on myös tuonut merkittävästi lisää valtaa yksityiselle turvallisuusalalle (White & Gill, 2013). Toisaalta tutkimukset varoittavat sekoittumisen ylikorostamisesta, sillä poliisilla julkisena toimijana on tyypillisesti enemmän valtaa ja legitimizeettiä (emt.; Kammersgaard, 2021; Meerts, 2020). Määrittelemme tässä artikkelissa, että yksityinen turvallisuusala tulee ymmärtää siitä näkökulmasta, että sillä on merkittävää valtaa, mutta poliisi ja valtiovalta usein nähdään legitimiimpänä ja luotettavampana turvallisuuden ylläpitäjänä (Saarikkomäki ym., 2022; Thumala ym., 2011; White, 2012). Niinpä voidaan ajatella, että vallan määrittely ei ole yksiselitteistä ja ala joutuu panostamaan legitimizeettiin ja vallan rakentamiseen erilaisin keinoin. Vaikka turvallisuusala on globaali, toimintakentän ja vallankäytön määrittely on osin kontekstisidonnaista, ja perustuu paikalliseen lakiin. Siten ei voida olettaa, että kansainvälisen kentän tutkimustulokset olisivat suoraan siirrettävissä Suomeen.

Yksityisen ja julkisen vallan suhde lainsäädännössä

Yksityisen turvallisuusalan sääntelemisellä ja erottamisella poliisista on Suomessa pitkät perinteet, sillä jo vuonna 1944 annettiin asetus vartioimisliikkeistä (145/1944) painottaen jakoa poliisi- ja vartioimisliiketoiminnan välillä. Sen jälkeen alaa säänneltiin lain tasolla vartioimisliikelain (237/1983) myötä. Vartijan toimialueen määritelmää laajennettiin vuonna 1990, ja muutos laajensi vartijoiden toimintaedellytyksiä entistä useammille yleisille alueille. Koska toimialue ulotettiin nyt myös yleisellä paikalla olevaan omaisuuteen, lakiin lisättiin kielto vastaanottaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevia toimeksiantoja. (HE 90/1990 vp, s. 2.) Vuonna 2002 säädettiin laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (282/2002), jossa julkisen ja yksityisen työnjakoa selkeytettiin, sillä lain sisältämästä kiellosta huolimatta vartijat olivat suorittaneet käytännössä esimerkiksi metrossa ja kauppakeskuksissa yleisen järjestyksen ylläpitämisen tehtäviä (HE 69/2001 vp, s. 26).

Vuonna 1999 voimaan tullessa laissa järjestyksenvalvojista (533/1999) sääntelyä keskitettiin ja nimike muutettiin järjestyksenvalvojaksi. Järjestyslain (612/2003) säätämisen myötä järjestyksenvalvojien asettaminen sallittiin muun muassa kauppakeskuksiin ja joukkoliikenteeseen. Julkisen tilan valvonnan näkökulmasta muutos oli merkittävä; yksityinen turvallisuusala sai oikeuksia puuttua järjestykseen ja turvallisuuteen myös julkisessa tilassa, jota aiemmin oli pidetty poliisin tehtävänä. Tätä rajattiin kuitenkin niin, ettei se saa (yhä nykyäänkään) vastaanottaa merkittävää julkista valtaa sisältäviä tehtäviä.

Nykyisessä yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015, LYTP) vartioita, järjestyksenvalvoja sekä turvasuojaus-toimintaa koskeva sääntely koottiin yhteen lakiin. Järjestyslain nojalla asetettujen järjestyksenvalvojien nimike muutettiin poliisin ja rajavartiolaitoksen avuksi asetetuksi järjes-

tyksenvalvojaksi (PORA-JV), mutta tehtävät pysyivät pääpiirteissään samanlaisina. Uusi laki muutti joiltakin osin toimivaltuuksia. Esimerkiksi vartijoille annettiin oikeus pääsyn estämiseksi (HE 22/2014 vp, s. 39–41) ja järjestyksenvalvojien toimivaltuuksia laajennettiin hieman pääsyn estämisen sekä sallittujen voimankäyttövälineiden osalta (emt., s. 17–18). Uusi laki mahdollisti kiinniotettujen vapauttamisen luovuttamatta heitä poliisille. Kokonaisuutena voidaan katsoa, että lakimuutosten myötä yksityisen turvallisuusalan rooli ja valta julkisissa tiloissa on vahvistunut.

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista muodostaa toimivaltuuksien kehyksen ja yhden keskeisen vallankäytön muodon. Verrattuna poliisiin, yksityisen turvallisuusalan toimivaltuudet ja voimankäyttövälineet ovat suppeammat, sidotut tiettyyn alueeseen ja määrittävät osin alueen mukaan. Vartijan tehtävänä on suorittaa vartiointitehtäviä pääosin vartioimisalueella (LYTP 4 §). Heillä on oikeus estää pääsy tai poistaa sieltä henkilö, jonka voidaan epäillä syyllistyvän omaisuuteen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvaan rikokseen, tai jos henkilö ei täytä ehtoja alueella oleskelemiseksi (LYTP 15 §). Vartijalla on oikeus ottaa kiinni rikoksesta epäilty tietyin edellytyksin. Vartija voi myös tarkastaa kiinniotetun ja hänen mukanaan olevat tavarat turvallisuusyistä (LYTP 16 §), käyttää voimakeinoja ja kantaa tiettyjä voimankäyttövälineitä (LYTP 17–19 §).

Järjestyksenvalvojan tehtävänä on suorittaa järjestyksenvalvontatehtävää tietyillä LYTP:ssä säädetyillä toimialueilla sekä niiden läheisyydessä tai paikoitusalueilla ja vastaavilla tilaisuuden järjestämiseen liittyvillä alueilla. Järjestyksenvalvojalla on oikeus estää pääsy henkilöltä, 1) jonka päihtymyksen, käyttäytymisen, aikaisemman käyttäytymisen tai varustautumisen perusteella on syytä epäillä vaarantavan järjestystä tai turvallisuutta; 2) joka ei täytä ehtoja alueelle pääsemiseksi tai 3) jonka epäillään pitävän hallussaan kiellettyjä asioita. PORA-JV:llä ei ole oikeutta pääsyn

estämiseen (LYTP 41 §). Järjestyksenvalvojalla on myös oikeus tietyin edellytyksin poistaa toimialueeltaan henkilö tai ottaa henkilö kiinni (LYTP 42 §). Järjestyksenvalvojalla on vartijoiden kanssa pääosin samankaltaiset oikeudet rikoksesta epäiltyjen kiinniottamiseen, turvallisuustarkastuksen tekemiseen sekä voimakeinojen käyttöön (LYTP 45-46 § ja 48-49 §).

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimme tässä artikkelissa, millaisena yksityisen turvallisuusalan toimijat itse näkevät toimintakenttensä erityisesti suhteessa poliisiin ja miten vallankäyttöä rakennetaan yksityisellä turvallisuusalalla. Tutkimuksen aineistona on vartijoiden ja järjestyksenvalvojien teemahaastattelut (N=9). Haastateltavat rekrytoitiin henkilökohtaisesti turvallisuusalan yrityksen tapahtumista sekä lähestymällä sähköpostitse eri kohteiden turvallisuustoiminnasta vastanneita yrityksiä. Lopulta tutkimukseen valikoituneet työskentelivät tai olivat työskennelleet samassa yrityksessä. Haastateltavat valikoitiin niin, että tutkittavilla olisi pitkää ja laajaa työkokemusta erilaisista toimintakentistä. Valtaosalla oli-kin yli 10 vuoden kokemus erilaisissa tehtävissä. Osa valikoitiin eliittiotannalla heidän esihenkilöasemansa vuoksi, jotta heillä olisi monipuolista kokemusta eri toimintaympäristöistä. Tutkimukseen osallistuneiden pääasiallisia toimintaympäristöjä olivat piirivartiointi kaupungin keskustassa (N=2), järjestyksenvalvonta ostoskeskuksessa (N=2), vartiointi tavaratalossa ja hypermarketissa (N=4) ja lentoasema (N=1), mutta monella oli kokemusta muistakin toimintakentistä. Kaikki paitsi yksi työskentelevät Turun seudulla.

Haastattelurunko laadittiin ennen haastatteluja ja se pohjautui osin aiemman tutkimuksen huomioihin. Teemakokonaisuuksia, joista tehtiin tarkempia kysymyksiä, oli esimerkiksi tyypillinen työtehtävä ja työpäivä, luottamus poliisiin apuun, yhteistyö, toimivaltuudet, järjestyshäiriöt ja lievät rikokset sekä alan ke-

hityssuunnat. Haastatteluajankohtana (2021) vallinneiden poikkeusolojen vuoksi haastattelut toteutettiin yhtä lukuun ottamatta etäyhteyksin Zoomissa¹. Haastateltavilla oli mahdollisuus vastata omin sanoin tai nostaa esille uusia asioita, ja menetelmä mahdollisti myös haastattelijan tarkentavat kysymykset. Haastattelujen kesto oli puolesta tunnista puoleentoista tuntiin ja ne litteroitiin.

Haastatteluaineisto analysointiin teemoittelun avulla. Ensimmäisen vaiheen analyysissä aineistosta on koodattu ylä- ja alateemoja NVivo-ohjelmassa (Tuomi & Sarajärvi, 2017). Artikkelissa on hyödynnetty teemoja, jotka liittyivät kohtaamisiin poliisin kanssa, kuten poliisin suhtautuminen vartijoihin (hyvä-huono), vartijoiden suhtautuminen poliisin toimintaan (kuten tuliko nopeasti paikalle, kiireellisyys) sekä poliisin ja vartijan erot. Lisäksi tarkasteltiin oman työn merkitystä, minkälaiseen toimintaan on puututtu sekä kokemuksia toimivaltuuksien riittävydestä. Näiden alle koodattiin monia alateemoja, mutta osa kategorioista olivat havaintomääriltään pieniä tai lopullisessa analyysissä epärelevanttejä, joten kaikkia ei ole tässä esitelty. Tulososiossa keskityimme kuvaamaan näitä pääteemoja relevanttien alateemojen kautta. Lisäksi olemme analysoineet vallankäytön aiheesta noussutta puhetta toimivaltuuksia laajemmin, vaikka tämä ei ollut suoraan alkuperäisenä teemana haastatteluissa.

Artikkelin kirjoittajista Soitamo on työskennellyt turvallisuusalalla aineiston keräämisen aikana, ja artikkelin kirjoittamisen aikana poliisissa. Reinerin (2000) Brownia mukailevis-

1 Haastattelut teki ja litteroi kolme Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan maisterivaiheen opiskelijaa: Emil Järvinen, Noora Salonen ja Leo Soitamo. Soitamo teki myös ensivaiheen analyysin, Saarikkomäki on ollut suunnittelemassa haastatteluja ja loppuvaiheen analysoinnissa. Haastattelut on tehty pro gradu -tutkielmaa varten (Soitamo, 2022). Tässä artikkelissa empiiristä analyysiä on laajennettu ja syvennetty sekä keskusteltu eri teorianäkökulmista. Haastateltavilta on saatu lupa aineiston jatkokäyttöön.

ta poliisitutkimuksen tutkijan rooleista Soitamons asema on turvallisuusosalalla kutakuinkin ‘inside insiderin’ ja ‘outside insiderin’ välillä oltuaan tutkittavan yhteisön jäsenenä, tosin osa-aikaisena työntekijänä (ks. Alvesalo, 2003, s. 19; Brown, 1996, Reiner 2000, s. 220–222;).

Sisäpiirin tutkijan asemasta johtuvat vaikutukset on pyritty tunnistamaan. Tutkimusetiikasta on huolehdittu muun muassa informoimalla tutkimuksesta ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta, pyytämällä kirjallista suostumusta sekä huolehtimalla tutkittavien yksityisyydestä. Lisäksi tutkimukseen osallistuneiden työnantaja on antanut suostumuksensa eikä edellyttänyt tutkimuslupaa.

TULOKSET

Yksityisen turvallisuusalan toimijoiden käsityksiä toimintakentästä

Tarkastelemme ensin tyypillisiä työtehtäviä, kuinka samankaltaisina ne koettiin suhteessa poliisiin ja millaisessa roolissa ovat järjestyshäiriöihin ja omaisuusrikoksiin liittyvät tehtävät. Näitä voidaan pitää poliisin tehtäviä mahdollisesti eniten muistuttavina. Yleisesti työtehtävät koettiin moninaisiksi, ja ne riippuivat myös toimintaympäristöstä. Yleisimpinä tehtävinä nimettiin asiakaspalvelun ohella erilaiset kohdekierrokset tai -käynnit, kameravalvonta sekä henkilöiden tarkkailu. Työtehtävien osalta eroja mainittiin vartijoina ja järjestyksenvalvojina toimivien välillä: vartijoiden tehtävät keskittyivät omaisuuden vartioimiseen ja järjestyksenvalvojien tehtäviin sisältyi vartijoita enemmän asiakaspalvelua, kuten lainsäädäntökin määrittelee.

Puuttumistoimenpiteistä häiriökäyttäytyminen, kuten alkoholin juominen tai vahva päihtymystila olivat yleisintä tehtäväkenttää. Myös näpistykseen sekä mahdollista rikosta ennakoivaan epäilyttävään käytökseen puuttuminen tuotiin usein esiin. Haastateltavien mukaan muita tyypillisiä häiriökäyttäytymisen

muotoja olivat erilaiset nuorten aktiviteetit, kuten potkulautailu sisätiloissa tai oleskeleminen maksaville asiakkaille varatuissa tiloissa. Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että nuoret ovat usein yksityisen turvallisuusalan toiminnan kohteena, ja nuoret kokivat puuttumistoimien toisinaan keskittyvän melko harmittomaan toimintaan tai pelkkään oleiluun (Malm ym., 2023; Saarikkomäki, 2018; Wakefield, 2003). Kokonaisuudessaan häiriökäyttäytymiset olivat kuitenkin lieviä eivätkä haastateltavat kokeneet, että työtehtäviin kuuluisi säännönmukaista yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämistä.

Yhteistyö poliisin kanssa: sujuvuudesta säröihin

Haastateltavat olivat pääpiirteissään tyytyväisiä poliisin toimintaan. Kokeneimmat kertoivat hyvistä väleistä joidenkin poliisien kanssa jopa henkilökohtaisella tasolla. Myös luottamus poliisiin oli korkeaa. Poliisien asenteen nähtiin olevan tärkein tyytyväisyyteen ja luottamukseen vaikuttava seikka. Läheisen suhteen voidaan kokea helpottavan omaa työtä ja yhteistyötä; laajemmin tarkasteltuna se myös sekoittaa uudella tavalla julkisen ja yksityisen kontrollin rajapintoja (myös Hansen Löfstrand, 2021; Nøkleberg, 2020; Søgård ym., 2016; White & Gill, 2013). Vaikka tehtäväkentät nähtäisiin pääosin erilaisina, yhteistyö ja poliisin apuna toimiminen sekoittaa julkisen ja yksityisen rajapintoja.

Suhde poliisiin ei ollut kuitenkaan pelkästään toimiva ja huonoina kokemuksina tuotiin esiin esimerkiksi turvallisuusalan työn vähätteleminen (myös Nalla & Hummer, 1999). Ongelmien koettiin kuitenkin koskevan yksittäisiä poliiseja tai partioita. Osaltaan ongelmien arvioitiin kumpuavan alojen erilaisuudesta ja siitä, ettei poliisi välttämättä tunne hyvin turvallisuusalaa koskevaa lainsäädäntöä. Asiaan koettiin vaikuttavan poliisien mahdollinen aiempi työkokemus turvallisuusosalta sekä yleisesti työkokemuksen määrä.

Yhteistyössä koettiin muitakin säröjä. Eräs haastateltu koki valvonnan, kuten vartijakortin tarkastamisen, osoittavan poliisin epäluottamusta. Osa mainitsi, etteivät he ole täysin tyytyväisiä poliisiin vähäisten resurssien ja pitkien vasteaikojen vuoksi. Kiireellisissä tilanteissa poliisi kuitenkin saapui paikalle usein nopeasti eikä pitkä odotus haitannut, mikäli tilanne oli rauhallinen. Aineisto oli kuitenkin rajatulla alueella kerätty ja eri kauspungeissa tai kohteissa kokemukset voivat vaihdella.

Toimenkuvan suhde poliisiin ja rajojen sekoittuminen

Turvallisuusalan suhde poliisiin koettiin avustavaksi – ei suoranaisesti rinnasteiseksi tai päällekkäiseksi. Haastateltavat mainitsivat ensisijaisesti tehtäväkseen suorittaa kiinnioton alkutoimenpiteet, minkä jälkeen vastuu siirrettiin poliisille. Tämä on myös linjassa alaa koskevien säännösten kanssa, sillä esitutkinta on yksinomaan esitutkintaviranomaisten tehtävä. Tuloksista ei kuitenkaan muodostunut yhtä käsitystä poliisin ja turvallisuusalan eroista, vaan keskustelu oli pohdiskeluvaa. Esimerkiksi eräs haastateltava (H6) totesi, että työt ovat hyvin erilaisia, mutta samaan aikaan ”niin samanlaisia”.

No vaikea sanoa, omalla tavallaan samaa työtä, mutta sit taas toki poliisilla on enemmän jerkkua tehdä. Tuntuu, että ehkä enenevässä määrin tällä lainsäädännöllä me ollaan enemmän sellaisia ilmotuskoneita poliisin suuntaan. Molemmat duunit on niin eri laatuisia, mutta kuitenkin niin samanlaisia. [H6].

Työnjako poliisin kanssa kuvattiin kuitenkin selkeänä, eikä poliisin tehtävien suoranaista siirtoa koettu tapahtuneen. Poliisin toimenkuvaa eniten muistuttavat tehtävät, kuten rikoksentehtävien kiinniotot ja paikalta poistamiset tulivat kyllä esiin, mutta niiden roolia ja toistuvuutta ei koettu merkittäviksi. Haastateltavat eivät kokeneet tekevänsä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon teh-

täviä, sillä niiden koettiin rajautuvan poliisin toimivaltaan. He nostivat esiin yksityisen ja julkisen rationaliteettien pohjimmaisat erot (ks. myös White & Gill, 2013). Ammatteja ei siis rinnastettu suoraan toisiinsa, mutta päällekkäisiä elementtejä nähtiin:

No loppujen lopuksi aika vähän. Poliisille kuuluu yleinen järjestyksenpito, yleinen turvallisuus ja huomattavasti laajempi skaala, mitä tulee kansojen tai kansan hyvinvoinnin takaamiseksi. Vartijan pääosa tehtävistä kuuluu kuitenkin toimeksiantosopimuksen mukaiseen toimintaan eli niihin liikkeisiin, jotka on ostanu palvelua meidän firmalta. Niin me mennään niitten mukaan. [H8].

Yksikään haastatelluista ei verrannut toimivaltuuksiaan poliisin toimivaltuuksiin, sillä he kokivat työtehtävänsä siinä määrin erilaiseksi, ettei vertaaminen ollut mielekäästä. Vartijoiden ja järjestyksenvalvojien oikeudellinen suoja tosin koettiin poliisia heikommaksi. Vaikka vuoden 2017 lakimuutoksella lisättiin toimivaltuuksia, joidenkin toimivaltuuksien koettiin yhä olevan kapea-alaisia. Tämän johdosta monilla oli käsitys, että mahdollisuudet ennaltaehkäistä järjestyshäiriöitä ja rikoksia olivat heikot. Lisäksi nimikkeiden jakautuminen vartijoihin ja järjestyksenvalvojiin koettiin haastavaksi joissakin asiakaskohteissa, joissa kummankaan nimikkeen toimivaltuudet eivät sopineet kohteeseen täydellisesti. Erityisesti vartijoille kaivattiin nykyistä laajempia toimivaltuuksia puuttua erilaiseen häiriökäyttäytymiseen ja henkilöiden paikalta poistamiseen joissakin toimintaympäristöissä:

Nykyinen toimintakenttä [tavaratalo] on hyvä esimerkki. Toimitaan vartijan valtuuksilla ja suojataan omaisuutta ja henkilökuntaa, kun kuitenkin ollaan keskustasijainnissa ja tehdään aika paljon sellaistaakin, mikä olisi sitä poliisinkin hommaa ja sitten järjestyksenvalvonnallista hommaa. Mennään käytännössä rajoilla, mutta oikealla puolella vielä toimivaltuuksien kanssa. Tässä ympäristössä koen, ettei ole riittävät. Jos toimittaisiin järkkäri-

nä, niin valtuudet olisi enemmän siinä järjestyksen suojaamisessa eikä omaisuudessa. Sanotaanko ettei kummallakaan puolella ole sellaista toimivaa tällaiseen ympäristöön esimerkiksi. Kumpikaan ei sovi täydellisesti. Eli pitäisi siinä mielessä kehittää. [H9].

Esimerkissä kuvataan, kuinka työssä pohditaan toimivaltuuksien rajapintoja ja välillä työskennellään toimivaltuuksien rajoilla. Rajan oikealla tai väärällä puolella toimimista määritellään päivittäisessä työssä. Sitaatista havaitaan myös, että vaikka tämä ei ollut päätehtävä, toisinaan haastateltavat kokivat tekevänsä ”poliisin hommaa” tietyissä ympäristöissä. Näkemykset olivat siis moninaisia eivätkä toimintakulttuurin rajat olleet työssä aina selkeät (myös White & Gill, 2013). Voidaan ajatella, että suhde ja työnkuva verrattuna poliisiin ei ollut aivan yksiselitteinen vaan liikkui ikään kuin jatkumolla yksityisen ja julkisen vallan välissä. Kiinnostava on haastateltavan (H9) maininta, että toimivaltuuksien suhteen ”mennään rajoilla, mutta oikealla puolella vielä”.

Vallankäyttö ja harmaa alue

Kun haastatteluissa kysyttiin toimivaltuuksien riittävyuden näkemyksistä suhteessa poliisin toimivaltuuksiin, moni puhui harmaasta alueesta, vaikka haastattelukysymykset eivät sisältäneet tästä kysymyksiä. Haastatellut saattoivat kertoa aiheesta kierrellen puhumalla esimerkiksi kikkailemisesta tai epävirallisesta toiminnasta, ja osa käytti ilmiöstä suoraan termiä harmaa alue.

Sanotaan, et meillä on ehkä vähän ongelmia henkilöiden poistamiseksi, siinä ei välttämättä ole tarpeeksi pelimerkkejä. Toki, kyllä nyt aina kikkailemalla saadaan aina sit joku syy poistaa henkilö. [H5].

No pääsyn estämisoikeutta ei tietysti ole [PO-RA-JV:llä], että sitten kun on näitä tämmöisiä tiettyjä häirikkötapauksia, jotka päivästä toiseen jatkaa sitä toimintaansa, niin sitten

täytyy joka kerta odottaa, että tulee se poistamiseen johtava toiminta vastaan. Mikä nyt sinänsä on ihan ymmärrettävää. Toki nämä on yleensä semmosia, niinku monesti puhutaan tästä harmaasta alueesta, niin sitten se on vähän semmosia, että niistä asioista itse ehkä keskustellaan ja epävirallisesti kehoitetaan pysymään poissa. Mutta kyllä mä sanoisin, että pääsääntöisesti toimivaltuudet tällä hetkellä on ihan riittävät. Niitä vaan pitää osata käyttää. [H1].

Kommentti (H1) ”monesti puhutaan tästä harmaasta alueesta” saattaa viitata alan sisällä käytettyyn termiin. Yksinkertaistaen työkenttää voisi jakaa toimivaltuuksien suhteen lailliseen ja selkeään alueeseen, rajapintoihin sekä harmaaseen alueeseen. Tutkimuksessa on vähemmän puhuttu tällaisesta harmaasta alueesta. Harmaalla alueella toimimista voidaan määritellä toimintakenttänä, jolla ei ole tarkkaan määriteltyjä rajoja (Hribar ym., 2014, s. 535). Sitä voisi kuvata toiminnaksi, jota ei ole nimenomaisesti sallittu turvallisuusalaa säätelevässä laissa, mutta jota lainsäädäntö ei yksiselitteisesti kielläkään. Lisäksi voidaan liikkua näiden rajapintojen yli. Haastatteluissa mainittiin lisäksi, että toisinaan toimivaltaa annetaan ymmärtää olevan todellista enemmän.

Eräs haastateltava (H7) kuvasi, että koulutukseen verrattuna toimivaltuudet ja voimakeinot ovat riittävät. Hän toi esiin kritiikin siitä, ettei toimivaltuuksien lisääminen olisi kestävä ratkaisu ja painotti koulutuksen tärkeyttä. Suurin osa muistakin haastatteluista suhteuttivat toimivaltuutensa koulutuksen määrään ja keston. Esimerkki näyttää myös, kuinka toimivaltuuksien punninta ja kontrollinen kohteiden kanssa keskusteleminen on keskeistä. Sitaatista heijastuu yleinen näkemys eroista alalle juuri tulleiden ja kokeneempien välillä. Lisäksi haastattelussa (H7) mainitaan varustevyö ja sen tuoma valta, minkä Thumala ym. (2011) näkevät yhtenä työkaluna aseman legitoimiseen.

Esimerkiksi voimankäyttövälineiden kertauskoulutus kerran vuodessa kahdeksan tuntia, niin eihän siinä ehdi. - - Kun mä lähdän aina miettimään asioita toimivaltuuden kautta. - - mietin aina, onko mulla virtaa toimia - - Jos ei ole, niin sitten mun täytyy miettiä, et okei no, keskustelemaan mä voin aina mennä. Mutta sitten kun mietitään, että nuori, suhteellisen kokematon henkilö, joka on rastiruutuun-menetelmällä viikkoa aikaisemmin suorittanut sen kortin - - niin kysytään, et paljon se muistaa toimivaltuuksista. Se on just käynyt kurssin, saanut ensimmäistä kertaa varustevyön päälle, ihmettelee niitä kilinkalin vehkeitä mitä roikkuu, avainnippua ja muuta, niin mä luulen, että koulutus, sitä pitää lisätä, toimivaltuuksia ei. [H7].

Harmaan alueen osalta yksityinen turvallisuusala ja poliisi ovat lainalaisuusperiaatteen vuoksi eri asemassa keskenään, sillä poliisin toiminnalta ja toimivallalta edellytetään nimenomaista tukea oikeusjärjestyksessä (HE 1/1998 vp, s. 74). Poliisi ei esimerkiksi voi pyytää henkilöltä lupaa suorittaa toimenpidettä, jolle ei ole edellytyksiä laissa (Helminen ym., 2012, s. 181). Yksityisellä turvallisuusalalla ei kuitenkaan ole vastaavanlaista rajoitetta. Myös vartijaan ja järjestyksenvalvojaan voidaan kuitenkin soveltaa rikoslain virkariikoksia koskevia säännöksiä heidän käyttäessään julkista valtaa.

Myös puhuminen ja suostuttelu mainittiin haastatteluissa keinoina olla käyttämättä toimivaltuuksia tai jos toimivaltuudet eivät riittäneet. Nähdäksemme riippuu tilanteen kontekstista, voidaanko tällainen määritellä harmaaksi alueeksi vaiko työnkuvaan kuuluvaksi. Tällaiset vallankäytön keinot on kuitenkin tärkeä huomioida, ja ne voidaan määritellä pehmeäksi vallaksi esimerkiksi suostuttelun, neuvottelun ja puhumisen keinoin (Kammersgaard, 2021). Siten tulosten perusteella voidaan pohtia, että yksityisen turvallisuusalan valta on suurempaa kuin ensisilmäyksellä toimivaltuuksien näkökulmasta näyttää. Myös Kammersgaard (2021) esittää, että yksityinen

turvallisuusala pystyy laajaankin vallankäyttöön pehmeän vallan avulla. On mahdollista, että myös harmaan alueen avulla valtaa ja toimintakenttää voidaan pyrkiä laajentamaan.

YHTEENVETO JA POHDINTA

Tulokset täydentävät kansainvälisiä keskusteluja yksityisen turvallisuusalan ja julkisen sektorin moninaisesta suhteesta, rajojen sekoittumisesta ja muuttuvasta roolista (esim. Hansen Löfstrand, 2021; Nøkleberg, 2020; Wakefield, 2003; White & Gill, 2013; Wenzelburger & Staff, 2022). Ensi kädessä yksityisen turvallisuusalan ja poliisin suhde voi näyttää selkeältä turvallisuusalan edustaessa yksityisiä yrityksiä ja poliisin ollessa julkinen toimija. Käytännössä yksityinen turvallisuusala voi toimia myös julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Poliisi toimii julkisella mandaatilla, kun taas yksityinen turvallisuusala voi toimia Suomessa joko yksityisellä tai julkisella mandaatilla. Kyseessä on lainsäädännössä, rikoskontrollissa ja yhteiskunnassa tapahtunut keskeinen muutos, jossa yksityinen toimija tekee aiemmin julkiselle toimijalle määriteltyjä tehtäviä, sekä puuttuu ihmisten perusoikeuksiin ja käyttää laissa säädettyjä voimakeinoja. Silti meillä on ollut vasta vähän tutkimustietoa toimijoiden näkemyksistä työkentästään ja vallankäytöstä. Artikkelin tavoitteena on ymmärtää paremmin yksityisen turvallisuusalan toimintaa ja suhdetta poliisiin sekä turvallisuusalan vallankäytön muotoja.

Tutkimuksen ensimmäinen keskeinen tulos on, että yksityisen turvallisuusalan rooli näyttää pitkäaikaan alalla työskennelleiden näkökulmasta poliisia täydentävänä, mutta ei poliisia korvaavana. He toimivat pikemminkin poliisin apuparina. Poliisin nähtiin toimivan jatkona turvallisuusalan toimenpiteille eikä suoranaista siirtoa tehtävissä yksityiselle alalle koettu tapahtuneen. Tyypillisiä tehtäviä olivat esimerkiksi asiakaspalvelu, kohdekierrokset, kameravalvonta ja henkilöiden tarkkailu. Poliisin tehtäviä lähelle tulevat puuttumistoimenpiteet kohdistuivat yleensä häiriökäyttä-

tymiseen, päihteisiin tai nuorisoon, mikä on havaittu myös nuorten tilankäyttöä koskevissa tutkimuksissa (esim. Malm. ym., 2023; Saarikkomäki, 2018). Tulosten mukaan poliisin ja turvallisuusalan perustavanlaatuiset erot siis tunnistettiin ja työkentät eroteltiin, mutta esiin tuotiin myös yhteisen toimintakentän ja yhteistyön muotoja.

Tutkimuksen toisen keskeisen tuloksen mukaan turvallisuusalan ja poliisin välinen suhde on pääosin yhteistyön sujuvuutta korostava, mutta myös säröjä löytyi. Poliisilta saatavaan apuun luotettiin. Jotkut haastateltavista kuitenkin kokivat, ettei poliisi aina tunne turvallisuusalan toimivaltuuksia tai he suhtautuvat väheksyen turvallisuusalan toimintaan. Myös pohjoisamerikkalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että vartijat kokivat poliisin toisinaan vähättelevän heidän työtänsä (Nalla & Hummer, 1999). Kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu tiivis suhde ja yhteistyötä turvallisuusalan ja poliisin välillä, mutta liiallisessa yhteistyössä on nähty myös ongelmia (Nøkleberg, 2020; Søgaaard ym., 2016; White & Gill, 2013). Samoin kuin Iso-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa (White & Gill, 2013), rajojen sekoittuminen eri tavoin on selvästi nähtävissä myös Suomessa, mikä saattaa hämärtää yksityisen ja julkisen kentän rajoja ja tuoda valtaa yksityiselle turvallisuusalalle. Toisaalta tuloksemme viittaavat siihen, ettei alojen sekoittumista pidä ylikorostaa (myös Meerts, 2020). Alan kasvaessa yksityinen turvallisuusala tekee paljon asiakaspalvelutyötä ja toimintalogiikassa on siten eroa poliisiin (emt.). Meertsin (2020) mukaan myöskään kaikista rikos- tai häiriöepäilyistä ei ilmoiteta poliisille. Yhteistyö voidaan kuitenkin nähdä yhtenä vallan rakentamisen keinona. Painottamalla yhteistyötä poliisin kanssa, turvallisuusala voi pyrkiä vahvistamaan valtaansa (Thumala ym., 2011; Mopasa & Stenning, 2001).

Kolmanneksi tutkimuksessamme havaitaan, että turvallisuusalan toimijat rakentavat valtaa ja legitimizeettiä jokapäiväisessä työssä lainsäädännön eli toimivaltuuksien avulla sekä

erilaisten toimintatapojen ja symbolisen vallan kautta (myös Mopasa & Stenning, 2001; Thumala ym., 2011). Tyypillisesti yksityisen sektorin on legitimoitava asemaansa poliisia enemmän, koska poliisiin kohdistuu suurempaa luottamusta (Mopasa & Stenning, 2001; Saarikkomäki ym. 2022; Thumala ym., 2011; Wakefield, 2003; White & Gill, 2013). Yhteistyö poliisin kanssa voi siten tarjota alalle legitimizeettiä. Vaikka osa haastateltavista koki toimivaltuuksien olevan sopimattomat tai riittämättömät, esiin tuli myös päinvastaisia näkemyksiä. Toimivaltuuksia ei kaivattu pääsääntöisesti enempää, koska haastateltavat tunnistivat toimintakentän erot suhteessa poliisiin sekä lyhyen koulutuksen. Aiemmassa kotimaisessa kyselytutkimuksessa puolestaan havaittiin, että turvallisuusala toivoi saavansa laajempia toimivaltuuksia (Paasonen, 2020). Syynä erilaisiin havaintoihin saattaa olla, että haastattelut kohdistettiin alalla pitkään tai esihenkilöasemassa toimineisiin. Aiempien kansainvälisten tutkimusten mukaan turvallisuusalalla myös toivottiin, että toimivaltuuksia ylipäänsä säännellään tai että niitä lisätään (Mopasa & Stenning, 2001; Thumala ym., 2011). Toimivaltuudet tarjoavat tärkeitä vallankäytön työkaluja, vaikka ne tunnistettaisiin poliisia suppeammiksi (Mopasa & Stenning, 2001; Thumala ym., 2011). Myös koulutusta koetaan usein tarpeelliseksi lisätä. Koulutus on nähty myös yhtenä alan legitimizeetin rakentamisen keinona (Thumala ym., 2011).

Tutkimuksen neljäs keskeinen tulos on, että vartijat ja järjestyksenvalvojat rakensivat valtaa paitsi punnitsemalla toimivaltuuksia myös pyrkimällä laajentamaan niitä neuvottelemalla tai antamalla ymmärtää toimivaltaa olevan todellisuutta enemmän. Samoin kuin tanskalaisessa tutkimuksessa, toimijat käyttivät niin kutsuttua pehmeää valtaa, esimerkiksi puhumista ja suostuttelua (Kammersgaard, 2021). Tuloksissa esiin noussut harmaa alue puolestaan kertoo oletettavasti siitä, että toisinaan toimintakenttä ei ole selkeä tai sitä pyritään tietoisesti laajentamaan. Toimivaltuuksien rajapinnoista käytiin pohdintoja. Laissa

sääntelemättömän alueen voidaan nähdä lisäävän liikkumavaraa ja valtaa. Aihetta olisi kuitenkin tärkeä tutkia lisää.

Tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää sitä, että haastateltavat eivät välttämättä kerro kaikkea toimintakulttuuristaan. Toisaalta he puhuivat myös aihepiireistä, jotka voidaan kokea sensitiivisinä, kuten harmaa alue. Haastattelut on myös tehty pääasiassa vain tietyllä alueella, yrityksessä ja tietyissä toimintaympäristöissä, vaikkakin haastateltavilla oli laajaa työkokemusta. Aineisto on myös suhteellisen pieni. Myöskään eri toimintakenttien tai eri yritysten välisiä vertailuja ei siksi voitu tehdä. Tulokset myös todennäköisesti osin eroaisivat, jos olisi haastateltu esimerkiksi nuoria, hiljattain alalla aloittaneita. Lisäksi haastattelut on tehty ennen kuin turvallisuusalan väkivaltatapaukset nousivat mediassa esiin. Haastattelujen sisältö voisi olla esimerkiksi kriittisempi tai varovaisempi, jos ne tehtäisiin nyt. Tutkimus voikin toimia avauksena aiheen jatkotutkimuksille.

Rajoituksista huolimatta tutkimus tuottaa tärkeää tietoa siitä, että myös Suomessa yksityisellä turvallisuusalalla on paitsi lainsäätäjän mahdollistamaa toimivaltaa, myös erilaisia työkaluja, symbolista valtaa ja erilaisia keinoja käyttää valtaa. Aiempi tutkimus sekä mediakeskustelu Suomessa ovat nostaneet esiin alan ylilyöntejä ja väkivaltaa (esim. Paasonen & Aaltonen, 2020; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi, 2020), mutta tästä hienovaraisemmasta vallankäytöstä on keskusteltu vähemmän. Harmaan alueen käyttöä tai toimivaltuuksien laajentamista voi pitää ongelmallisena alan valvonnan ja lainsäätäjän määrittelemän toimenkuvan kannalta. Hirsch ja Shearing (2000) ovat kyseenalaistaneet oletuksen siitä, että yksityisen turvallisuusalan valta olisi aina poliisia vähäisempää; heillä on monenlaisia keinoja laajentaa valtaa. Jatkossa on tärkeää jatkaa tutkimusta vallankäytön keinoista ja laajentaa ymmärrystä toimintakulttuurin rajapinnoista ja rajoista, etenkin kun poliisin tietoon on tullut rikostuomioihin johtaneita

väärinkäytöksiä. Liitettynä ajankohtaiseen keskusteluun yksityisen turvallisuusalan toimivaltuuksien sääntelystä, valvonnasta ja koulutuksen riittävydestä, tulosten perusteella voidaan painottaa sitä, ettei työ perustu pelkästään toimivaltuuksien tietynlaiseen selkeään käyttöön. Toimintakulttuuri rakentuu monesta osasta. Siten myöskään pelkällä toimivaltuuksien sääntelyllä ei voida puuttua kaikkiin epäkohtiin. Myöskään valvonnan tai koulutuksen kehittämisen avulla ei välttämättä päästäisi kiinni pehmeän vallan keinoihin, ainakaan jos niitä ei erityisesti huomioida. Tuloksissa esiin nostetut erilaiset vallankäytön muodot, kuten toimivaltuuksien tarkoituksellinen laajentaminen ja "harmaalla alueella" toimiminen sekä erilaiset työkalut, kuten yhteistyö poliisin kanssa, on tärkeä huomioida, kun alan toimintaa halutaan kehittää.

KIRJALLISUUS

- Alvesalo, A. (2003). *The dynamics of economic crime control* (Väitöskirja, Turun yliopisto). <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1274.1282>.
- Asetus vartioimisliikkeistä 145/1944.
- Brown, J. (1996). Police research: some critical issues. Teoksessa Leishman F. Love-day B. & Savage S. P. (toim.), *Core issues in policing*. Longman.
- Button, M. (2007). Assessing the regulation of private security across Europe. *European Journal of Criminology*, 4(1), 109-128. <https://doi.org/10.1177/1477370807071733>.
- Fransberg, M. (2014). Graffititieto - Etnografinen tutkimus graffitimaalareiden alakulttuurista. *Oikeus*, 3(2014), 292-313.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi 1/1998 vp.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vartioimisliikelain muuttamisesta 90/1990 vp.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 69/2001 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräiksi

- siihen liittyviksi laeiksi 22/2014 vp.
- Hansen Lofstrand, C. (2021). Marketization in a state-centred policing context: The case of Sweden. *European Journal of Criminology*, 18(6), 899-917. <https://doi.org/10.1177/1477370819882905>
- Hautamäki, T. (2016). *Yksityisen turvallisuusalan valvonta* (Väitöskirja, Vaasan yliopisto).
- Helminen, K., Kuusimäki, M., & Rantaesko-la, S. (2012). Poliisilaki. Talentum.
- Hribar, G., Podbregar, I., & Ivanuša, T. (2014). OSINT: A ‘Grey Zone’? *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 27, 529–549. <https://doi.org/10.1080/08850607.2014.900295>.
- Järjestyslaki 27.6.2003/612.
- Järvinen, E. (2022). *Etnisen profiloinnin kontrollointi ja välttäminen yksityisellä turvallisuusallalla* (Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022062950509>.
- Kainulainen, H. (2009). *Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli* (Väitöskirja, Helsingin yliopisto/Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia).
- Kammersgaard, T. (2021). Private security guards policing public space: Using soft power in place of legal authority. *Policing and Society*, 31(2), 117-130. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/10439463.2019.1688811>.
- Kerttula, T. (2010). *Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä* (Väitöskirja, Helsingin yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5547-8>.
- Keskinen, S., Aminkeng Atabong, A., Himanen, M., Kivijärvi, A. H., Osazee, U., Pöyhölä, N., & Rousku, V. (2018). The Stopped: Ethnic profiling in Finland (SSKH Notat; No. 1/2018). University of Helsinki, Swedish School of Social Science. http://www.profiling.fi/wp-content/uploads/2018/04/The-Stopped_ENGL.pdf.
- Korander, T. (2004). Poliisikulttuuri – Poliisiammatin ja –tutkimuksen väline. *Oikeus*, 1(2004), 4–24.
- Kostiainen, A. (2018). Kontrolli, konsensus ja kritiikki – Oikeushistoriallinen tarkastelu poliisiin ja kansalaisten välisestä suhteesta Suomessa. *Oikeus*, 4(2018), 358–390.
- Kärki, O. (2022). *Yksityisen turvallisuusalan turvallisuustarkastukset – Laadullinen tutkimus Itä-Uudenmaan alueen vartijoiden ja järjestyksenvalvojen suorittamista turvallisuustarkastuksista* (AMK opinnäyte-työ, Poliisiammattikorkeakoulu). <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202203043085>.
- Laki järjestyksenvalvojista 22.4.1999/533.
- Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista 12.4.2002/282.
- Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista 21.8.2015/1085.
- Leloup, P., & White, A. (2023). Questioning Anglocentrism in plural policing studies: Private security regulation in Belgium and the United Kingdom. *European Journal of Criminology*, 20(2), 548-567. <https://doi.org/10.1177/14773708211014853>.
- Malm, K., Saarikkomäki, E., Lampela, P., & Nyysölä, A. (2023). Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa. Teoksessa S. Laine, E. Kauppinen, K. Malm, T. Hoikkala (toim.), *Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauumista* (pp. 215–233). Nuorisotutkimusseura.
- Meerts, C. (2020). Corporate investigations: Beyond notions of public–private relations. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 36(1), 86–100. <https://doi.org/10.1177/1043986219890202>.
- Mopasa, M. S., & Stenning, P. C. (2001). Tools of the trade: The symbolic power of private security - an exploratory study. *Policing and Society*, 11(1), 67–97. <https://doi.org/10.1080/10439463.2001.9964856>.
- Mäkinen, E. (2007). *Puolijulkisen tilan kontrolli kauppakeskuksessa* (Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto). <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20071761>.
- Nalla, M., & Hummer, D. (1999). Relations between police officers and security professionals: A study of perceptions. *Securi-*

- ty Journal*, 12(1), 31–40.
- Nøkleberg, M. (2020). Examining the how of plural policing: Moving from normative debate to empirical enquiry. *British Journal of Criminology*, 60(3), 681–702. <https://doi.org/10.1093/bjc/azz080>.
- Paasonen, J. (2023). Yksityisen turvallisuusalan kansainvälinen historia ja kehitystä selittävät taustatekijät. *Kriminologia*, 3(2), 121–129. <https://doi.org/10.54332/krim.111843>.
- Paasonen, J. (2014). *Yksityisen turvallisuusalan sääntelyn toimivuus: empiirisiä oikeustutkimuksia yksityisestä turvallisuusalasta* (Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto).
- Paasonen, J. (2020). Kyselytutkimus vartiointiliiketoiminnan ja vartijan toimivaltuuksien sääntelystä. *Oikeustiede–Jurisprudencia*, LIII(2020), 202–250.
- Paasonen, J., & Aaltonen, M. (2020). Violent victimization, fear of crime, and experiences of criminal justice processes among security personnel in Finland: Evidence from survey data. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 36(1), 161–172. <https://doi.org/10.1177/1043986219890207>.
- Paasonen, J., & Santonen, T. (2016). The functionality of private security regulation in Finland: A practitioners perspective. *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland*, 1–2, 150–178.
- Paek, S. Y., Nalla, M. K., & Lee, J. (2020). Private security officers' willingness to cooperate with police: the role of procedural justice. *Policing and Society*, 31(6), 735–750. <https://doi.org/10.1080/10439463.2020.1773824>.
- Reiner, R. (2000). Police research. Teoksessa King, D. R. King, & E. Wincup. *Doing research on crime and justice*. Oxford University Press.
- Rikander, H. (2019). *Empiirinen tutkimus poliisin voimankäytöstä ja poliisin kohtaamasta väkivallasta* (Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-3023-1>.
- Saarikkomäki, E. (2018). Young people's conceptions of trust and confidence in the crime control system: Differences between public and private policing. *Criminology & Criminal Justice*, 18(2), 156–172. <https://doi.org/10.1177/1748895817700695>.
- Saarikkomäki, E. (2021). Etnisten vähemmistönuorten kokemukset virallisesta kontrollista ja leimasta. *Kriminologia*, 1(1), 20–38. <https://doi.org/10.54332/krim.109018>.
- Saarikkomäki, E., & Alvesalo-Kuusi, A. (2020). Ethnic minority youths' encounters with private security guards: Unwelcome in the city space. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 36(1), 128–143. <https://doi.org/10.1177/1043986219890205>.
- Saarikkomäki, E., Paasonen, J., & Haarla, S. (2022). Trust in Private Security: Current Research in Finland. Teoksessa Hirschmann, N., John, T., Reichl, F., Garand, J.A. (toim.), *Plural Policing in the Global North*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-16273-2_10.
- Salonen, N. (2022). *Voimankäyttö yksityisellä turvallisuusalalla: vartijoiden ja järjestyksenvalvojen kokemuksia* (Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022120869952>.
- Shearing, C. D., & Stenning, P. C. (1981). Modern private security: Its growth and implications. *Crime and Justice*, 3, 193–245. <https://doi.org/10.1086/449080>.
- Soitamo, L. (2022). ”Poliisihan se iso hefe on”: Yksityisen turvallisuusalan toimijoiden kokemuksia poliisin toiminnasta ja alan suhteesta viranomaistoimintaan (Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022051134465>.
- Søgaard, T. F., Houborg, E., & Tutenges, S. (2016). Nightlife Partnership Policing: (Dis)trust Building Between Bouncers and the Police. *Nordisk politiforskning (Nordic journal of studies in policing)*, 3(2), 132–153. <https://doi.org/10.18261/issn.1894-8693-2016-02-05>.
- Thumala, A., Goold, B., & Loader, I. (2011). A tainted trade? Moral ambivalence and legitimation work in the private security industry. *The British journal of sociology*, 62(2), 283–303. <https://doi.org/10.1111/>

[j.1468-4446.2011.01365.x.](#)

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2017). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Vartioimisliikelaki 4.3.1983/237.
- von Hirsch, A., & Shearing, C. (2001). Exclusion from public space. Teoksessa Andrew Von Hirsch, David Garland and Alison Wakefield (toim.), *Ethical and Social Perspectives on Situational Crime Prevention* (pp. 77–96). Hart Publishing.
- Wakefield, A. (2003). *Selling security: The private policing of public space*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- Wenzelburger, G. & Staff, H. (2022). Striking the balance? On the relationship between public and private security in western countries. *The British Journal of Criminology* 62(5) 2022, 1136–1157. <https://doi.org/10.1093/bjc/azac033>.
- White, A. (2012). The new political economy of private security. *Theoretical Criminology*, 16(1), 85-101. <https://doi.org/10.1177/1362480611410903>.
- White, A., & Gill, M. (2013). The transformation of policing: from ratios to rationalities. *The British Journal of Criminology*, 53(1), 74–93. <https://doi.org/10.1093/bjc/azs049>.

ENGLISH SUMMARY

Leo Soitamo, Elsa Saarikkomäki: The perceptions of private security personnel regarding their field of operation at the interface of public and private power

The extensive rise of private security indicates a transformation from a criminal justice system monopolized by the state and its police to a pluralised and blurred policing systems. We investigate how private security guards perceive their field of operation and their authority, particularly in relation to the police, and how they construct power and legitimacy. Thematic interviews with experienced security personnel reveal a nuanced dynamic: actors view themselves as complementary to, not replacing, the police, with both collaboration and fractures in their cooperation. Job tasks similar to the police often involve dealing with groups in public or semi-public spaces, mainly youth and substance users. The concept of a grey area, where the actions lack immediate legal basis, provides flexibility for them but raises concerns about the industry's regulation and roles. Security guards also used persuasion and dialogue, conceptualized as soft power. We argue for a broader understanding about the private security sector's relationship with public authority, blurred boundaries, and different means to construct and increase power. We need to understand how power and legitimacy are constructed also in order to solve problems in the field.

Keywords: Crime control – interviews – plural policing – police – private security